

Nr 79.

Av herr **Sundberg m. fl.**, om *höjning av tullen å vanligt oglaserat murtegel.*

En angelägenhet, som numera i synnerligen hög grad påkallar statsmakternas uppmärksamhet, är främjandet av inhemsk industri och särskilt den, som avser tillvaratagandet och utnyttjandet av vårt lands naturtillgångar.

Bland industrier av sistnämnda slag är tegelbruksindustrin, vilken ju avser att för byggnadsändamål bearbeta och förädla svensk råvara, en av de mera betydelsefulla; och den torde numera ha vunnit sådan utveckling, att den fullt ut förmår tillgodose vårt land med murtegel.

Under sådana förhållanden är det uppenbart, att från det allmännas sida bör vederbörligen tillses, att denna industris bestånd och utveckling icke äventyras genom konkurrens med den utländska marknaden å detta område.

Dylik konkurrens har emellertid ägt rum i västra Sverige, enär före år 1906 de norska tegelbruken, särskilt de ikring Fredrikstad liggande, levererat murtegel i mycket stor omfattning vid hamnarna å västkusten till synnerlig skada för den inhemska tegelbruksrörelsen i dessa landsdelar, vilken i följd härav icke varit mäktig någon som helst utveckling.

Att den norska tegelbruksindustrin kunnat vinna ett sådant företräde framför den svenska berodde helt och hållet på den billigare tillverkningskostnad, varmed de norska tegelbruken arbetade vid jämförelse med de svenska. Sålunda hade de norska tegelbruken den fördelen framför de svenska att äga tillgång till billigare bränsle i den stora mängd av sågspån och sågavfall, som till ringa pris stått dem till buds iföljd av närbelägenheten till de stora sågverken i trakten kring Fredrikstad. Då den norska leran låter sig lättare brännas än den svenska eller vid en temperatur, understigande 900° C., medan den svenska ej brännes förrän vid en temperatur av 900 å 1,000° C., hava de norska bruken kunnat använda proportionsvis större kvantitet av det billiga sågspånet och av-

fallet än de svenska, som varit hänvisade att i större utsträckning använda sig av stenkol.

Dessa förhållanden föranledde också statsmakterna år 1906 att för skyddande av tegelbruksindustrin i västra Sverige fastställa en tull å murtegel av 10 öre per 100 kilogram.

Verkningarna härav visade sig uti en alltjämt fortgående nedgång ifråga om införseln av norskt murtegel och en hastig uppblomstring av den inhemska industrin i nu ifrågavarande delar av landet. Tegelbrukens antal, som före 1906 utgjorde 10 med en jämförelsevis ringa tillverkning, hade sålunda år 1913 stigit till ej mindre än 16 stycken med en mångdubbelt större tillverkning.

Det visade sig emellertid snart, att den åsatta tullen å murtegel icke var tillräckligt effektiv för motverkande av det norska inflytandet på marknaden. De antydda konkurrensmöjligheterna från de norska brukens sida verkade därhän, att någon prisförhöjning å murtegel icke kunde vidtagas vid bruken i västra Sverige för bestridande av de sig alltmer ökande tillverkningskostnaderna, vilket föranledde, att priset å murtegel kom att stå avsevärt lägre i västra Sverige än i övriga delar av landet.

Detta förhållande föranledde Sveriges Tegelindustriförening att redan under år 1911 å sitt 3:dje årsmöte i Stockholm fatta följande resolution:

»Med kännedom om att lägsta tegelpriserna i vårt land äro i västra Sverige och dessa härröra av det låga priset på norskt tegel, i sin tur beroende av det låga tillverkningspriset på detta tegel, och alltså de norska tegelbruken bestämma försäljningspriset på murtegel i västra Sverige, uttalar sig Sveriges Tegelindustriförening för att, då lämpligen ske kan, frågan om förhöjd tull på såväl mur- som taktegel upptages till fortsatt behandling.»

Några åtgärder vidtogos emellertid ej i följd av denna resolution, utan sökte bruken hjälpa sig så gott de kunde, tills dess världskrisen inträffade och drev upp kolprisen i en förut oanad höjd. De svenska brukens ställning blev med ens ohållbar, ty de voro ju, som ovan antytts, huvudsakligast beroende av stenkol som bränsle. Före krigets utbrott utgjorde priset på engelska stenkol kronor 1:10 per hektoliter och uppgår nu till minst 4 kronor hektolitern. För 1,000 stycken murtegel av den vid västkusten brukliga storleken åtgår i vanliga fall 2^{1/2} å 3 hektoliter stenkol. Bränningskostnaden för 1,000 stycken utgjorde alltså före krigsutbrottet omkring 3 kronor, men nu omkring 11 kronor, d. v. s. 8 kronor mera. I de fall, där sågspån i större partier kan erhållas, torde bränningskostnaden bliva något lägre. Bränningskostnaden

vid de norska bruken uppgår enligt bilagda intyg till allenast kronor 1:60, beroende på den omfattande användningen därstädes av sågspån, för vilken de betala högst 15 öre per tunna. De svenska bruken ha för sin sågspån förut betalt 35 å 40 öre per tunna och nödgas numera erlagga ända till 60 öre, således fyra gånger så mycket som de norska, vartill för de svenska brukens del kommer fraktavgifter.

Följden av de nu antydda förhållandena har blivit att tegelbruksindustrin i västra Sverige råkat i ett synnerligen svårt läge. Av bilagda uppgift framgår, att tillverkningen vid bruken därstädes nedgått från omkring 56 miljoner stycken år 1913 till omkring 28 miljoner år 1915 eller med omkring 50 procent. Tre bruk hava blivit helt nedlagda och omkring 200 personer arbetslösa.

Tidpunkten för den norska industrin att återerövra herraväldet i västra Sverige är nu inne; och den nu gällande tullen lägger icke längre något hinder därför. Från tillförlitligt håll har meddelats att ensamt till byggnader i Göteborg redan inköpts för leverans i år 5 miljoner stycken mursten till ett pris av omkring kronor 28 per 1,000 stycken. Då tillverkningskostnaderna vid de svenska bruken, enligt vad bilagda uppställning från ett av de modernaste bruken vid Göta älv utvisar, uppgå till kronor 32:63, fritt levererat i Göteborg, eller till omkring kronor 4:63 mer än det norska försäljningspriset, så torde lätt inses, att någon konkurrens med de norska bruken ej längre är möjlig och att man har att vänta sig import av norskt murtegel i synnerligen stor omfattning.

Det är uppenbart att den inhemska industrin kan härav taga obotlig skada; och säkert är att det ena bruket efter det andra kommer att nedläggas och de arbetslösas antal att mångdubblas.

Den enda utvägen att bringa hjälp åt tegelindustrin i västra Sverige och där anställda arbetare torde vara en höjning av tullen å införsel av murtegel, varigenom tillfalle skulle beredas tegelbruken att höja priset å murtegel i förhållande till de ökade tillverkningskostnaderna, utan att behöva äventyra någon konkurrens från Norge.

Nu torde möjligen invändas, att de oförmålda svårigheterna äro allenast av övergående art och att förhållandena komma att förbättras vid världskrisens slut. Häremot måste erinras, att de höga kolpriserna med all säkerhet komma att bibehålla sig jämväl efter världskrisens slut en avsevärt lång tid och att stagnationen i tegelbruksdriften i följd av de tryckta förhållandena uppenbarligen måste verka därhän, att driften icke på många år och icke heller utan stora mödor och uppoffringar kan komma i gång. I detta sammanhang förtjänar anmärkas, att

ifrågavarande industri behöver en för yrket särskilt uppövd arbetarstam, vilken blir svår att återställa, därest den skingras för att syssla med andra arbeten å främmande orter.

Med anledning härav få vi härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen behagade besluta en höjning av tullen för införsel av murtegel, vanligt, oglaserat (även poröst) kalksandstegel häri inbegripet, från 10 öre till 25 öre pr 100 kg. att träda i kraft den 1 augusti 1916.

Stockholm den 26 januari 1916.

Axel Sundberg. Edvard Lithander. P. Rydholm. Wilh. Hellberg.

Bilagor.

Tillverkningskostnad vid Aktiebolaget Nabbensbergs Tegelbruk för 9° murtegel s. k. Göteborgsformat = Norskt.

Maskinernas arbete = anläggningskostnad, pr 1,000 st.....	kronor	4:—
Omkostnader, » » »	»	4: 50
Kraft, » » »	»	1: 32
Stenkol, 2½ hl. å kr. 4:— » »	»	10:—
Sand, pr 1,000 st.	»	1: 07
Belysning, » » »	»	0: 09
Olja, trassel m. m., » » »	»	0: 16
Tegelmästare, » » »	»	0: 95
		<u>22: 09</u>

Arbetskostnader enligt 5-årigt avtal 1914—1919.

Grävmaskinen	2 man å	8 öre pr 1,000 st.....	kronor	0: 16
Växling	1 » »	8 » » »	»	0: 08
Sandlastning	1 » »	8 » » »	»	0: 08
Matning	2 » »	8 » » »	»	0: 16
Avskärning	4 » »	8 » » »	»	0: 32
Bortsättning	8 » »	8 » » »	»	0: 64
Lattpåluggare	1 pojke »	4½ » » »	»	0: 04½
Lattransport	1 » »	6½ » » »	»	0: 06½
Sandning av elevatorn	1 » »	4 » » »	»	0: 04
Skiljning av teglet	1 man »	5 » » »	»	0: 05

Kulkvarn och Disentrigator pr 1,000 st.	kronor	0: 08	
Rymning och skockning » » »	»	0: 75	
Insättning och uttagning » » »	»	1: 76	
Langning » » »	»	0: 08	
Lastning » » »	»	0: 60	
Matjordsavtagning » » »	»	0: 08	
Kolkörning » » »	»	0: 11	
Smed » » »	»	0: 16	
Maskinist » » »	»	0: 16	
Brännare » » »	»	0: 55	5: 97
Extra arbeten » » »			0: 57
Frakt till Göteborg » » »			4: —
			<hr/>
	Kronor	32: 63	

Vänersborg den 22 januari 1916.

Aktiebolaget Nabbensbergs Tegelbruk

C. H. Ström.

Västra Sveriges Tegelbruksägareförening.

Göteborg den 24 januari 1916.

Herr Ingenjör Arvid Eriksson,

Grand Hôtel, Stockholm.

På grund av dagens telefonsamtal översänder jag härmed uppgift å tillverkningen av mursten vid de bruk inom västra Sverige, som äro anslutna till Västra Sveriges Tegelbruksägareförening. Från Margretebergs tegelbruk har jämväl inkommit uppgift å deras tegeltillverkning under de tre sista åren.

Byggmästare Nathan Persson, som i dag hemkommit från ett nytt besök i Norge, har givit mig tillstånd meddela, att normmännen för honom uppgivit, att deras bränningskostnad för 1,000 murtegel under år 1915 utgjorde kronor 1: 60. För sin sågspån betala normmännen 5 till 18 öre. Som synes är det ingen möjlighet för de svenska bruken att under nu rådande förhållanden konkurrera med de norska och ännu mindre, då normmännen få klart för sig, att vi icke kunna med våra enorma bränningskostnader fortsätta med tegeltillverkningen.

Högaktningsfullt

Västra Sveriges Tegelbruksägareförening

Gust. Magnusson,

Föreningens sekreterare.

Uppgifter å tegeltillverkningen vid tegelbruken i Västra Sverige:

	1913.	1914.	1915.
Sunnervikens tegelbruk	1,100,000	700,000	intet
Kasens tegelbruk	825,000	700,000	600,000
A.-B. Brattefors tegelbruk	1,617,000	1,400,000	831,600
Bokenäs tegelbruk	3,600,000	2,700,000	2,400,000
A.-B. Stora Borgs tegelbruk	2,000,000	956,900	600,000
Stora Vikens tegelbruk	700,000	700,000	intet
Lyckebergs tegelbruks A.-B.	4,000,000	3,400,000	4,000,000
Falkenbergs tegelbruk	1,100,000	800,000	293,500
A.-B. Fajans tegelbruk	900,000	700,000	899,000
Stekens tegelbruk	5,000,000	5,000,000	3,900,000
Forssa tegelbruk	1,000,000	2,900,000	1,000,000
Fridhems tegelbruk	800,000	530,000	900,000
Tenggrenstorps tegelbruk	5,500,000	5,500,000	6,894,000
A.-B. Nabbensbergs tegelbruk	4,100,000	4,300,000	3,800,000
A.-B. Göta Elfdals tegelbruk	2,500,000	2,850,000	2,500,000
Margretebergs tegelbruk	1,500,000	1,200,000	intet
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	Summa 36,242,000	34,336,900	28,618,100

Göteborg den 24 januari 1916.

Västra Sveriges Tegelbruksägareförening:

Gust. Magnusson.

Föreningens sekreterare.